2.1.1. Kriisiolukorra kehtestamise eeldused

Vabariigi Valitsus kehtestab kriisiolukorra (§ 25) juhul, kui on täidetud mitu tingimust.

Esmalt peab olema vaja lahendada tsiviilkriis, esinema oht riigi julgeolekule või põhiseaduslikule korrale või tekkima vajadus osaleda kollektiivse enesekaitse operatsioonil (§ 4 lg 1). Kriisiolukorra saab kehtestada, kui juba on tekkinud või on vahetult tekkimas olukord, mis:

1. põhjustab tõsise ja ulatusliku häire ühiskonna toimimises või suure varalise, majandusliku või keskkonnakahju (tsiviilkriis, § 4 lg 2) või ohustab vahetult paljude inimeste elu ja tervist
või
2. ohustab riigi julgeolekut või põhiseaduslikku korda või nõuab osalemist kollektiivse enesekaitse operatsioonil (riigikaitseline kriisiolukord, § 4 lg 1).

Sellele lisanduvad kolm tingimust, mis peavad olema kõik samal ajal täidetud (§ 4 lg 1 p 1–3):

1. lähimuse põhimõttest tulenevalt pädev asutus või isik ei saa (õigel ajal) olukorda lahendada või ohtu tõrjuda või selleks valmistuda ja vaja on valitsuse tasandil tagada mitme asutuse või isiku tegevuse ühtsus ja koordineeritus;
2. olukorda ei ole võimalik lahendada seaduses sätestatud juhtimiskorraldust rakendamata või isiku põhiõigusi ja -vabadusi piiravaid meetmeid kohaldamata;
3. vaja läheb tavapärasest rohkem võimeid, sh personali, vahendeid ja varusid.

Seega hõlmab kriisiolukord kõiki sündmusi, mis võivad ohustada riigi julgeolekut, põhiseaduslikku korda, põhjustada tõsiseid ja ulatuslikke häireid ühiskonna toimimises või suure varalise, majandusliku või keskkonnakahju või ohustada vahetult paljude inimeste elu ja tervist, st need on sündmused, mille mõju on laiaulatuslik (puudutab kogu ühiskonda) või kus riigil on vaja asuda tegema ettevalmistusi, et end ähvardava või realiseerunud ohu eest kaitsta.

Kriisiolukorraga võib olla näiteks tegemist, kui leiab aset sõjaline või muu relvastatud rünnak Eesti riigi vastu, Eesti põhiseadusliku korra vägivaldse kukutamise katse, ulatuslik terroristlik tegevus või vägivallaga seotud kollektiivne surveaktsioon, vägivaldselt isoleeritakse mõni Eesti paikkond, pandeemia jne. Küll aga ei piisa kriisiolukorra kehtestamiseks üksnes ohu olemasolust.

Lisaks peavad olema täidetud seaduses sätestatud tingimused, sh peab olema vajalik tagada Vabariigi Valitsuse tasandil mitme asutuse või isiku tegevuse ühtsus ja koordineeritus, olukorda ei tohi olla võimalik lahendada tavapärase juhtimiskorraldusega ning lahendamiseks peab olema vaja tavapärasest rohkem võimeid, sh personali, vahendeid ja varusid. Tegemist on olukorraga, mis võib eskaleeruda kriisiolukorraks, kui selle lahendamine ületab tavapärase juhtimiskorralduse võimalused, nõuab täiendavaid võimeid ja ressursside koordineeritud kasutamist ning selle mõju ulatub mitmesse valdkonda.

Kuivõrd riigikaitse lahutamatu osa on rahvusvaheline sõjaline koostöö, siis võib sündmuse määratleda

kriisiolukorrana ka siis, kui sellega kaasneb vajadus osaleda kollektiivse enesekaitse operatsioonil. See on operatsioon, mille puhul Eesti Vabariik kasutab Kaitseväge teise riigi vastu suunatud relvastatud kallaletungi tõrjumiseks või teised riigid kasutavad oma relvajõude Eesti Vabariigi vastu suunatud rünnaku lõpetamiseks Eesti Vabariigi territooriumil. Teise riigi julgeolekut ähvardavale ohule reageerimise eeldus on, et oht ähvardab riiki, mille puhul Riigikogu on teinud otsuse kaitsta seda sõjaliselt. Vabariigi Valitsus ei saa välja kuulutada kriisiolukorda iga riiki ähvardava ohu korral. Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (ingl North Atlantic *Treaty Organization* – NATO) liikmesriigina on Eestil kohustus toetada teisi riike sõjaliste vahenditega.

Viimati uuendatud 24.09.2026